

ZINAIDA DUBROVINA 75-VUOTIAS

Heinäkuun 16. päivänä 1998 saavutti 75 vuoden iän aunukselaissyntyinen itämerensuomalaisten kielten tutkija, Pietarin yliopiston suomen kielen professori Zinaida Mihailovna Dubrovina.

Dubrovina on asunut Pietarissa kuusi vuotta alkaen ja käynyt siellä koulunsa. Siellä hän myös koki sota-aikana rasakan saksalaispiirityksen ja joutui loka-kuussa 1942 evakkoon Tomskiin, jossa hän opiskeli kaksi vuotta slaavilaista filologiaa. Palattuaan sieltä 1945 hän pääsi taas Leningradin yliopistoon ja päätti siellä germanistiikan opinnot erinomaisin arvosanoin 1949.

Merkittävä käänne nuoren tutkijan elämässä tapahtui, kun hän 1949 pääsi harjoittamaan jatko-opintoja tunnetun neuvostoliittolaisen fennougristin D. V. Bubrihin suosituksesta Neuvostoliiton tiedeakatemi-an kielitieteen laitokseen. Bubrihin odottamattoman kuoleman jälkeen Dubrovinan tieteelliseksi ohjaajaksi tuli slavisti ja fennougristi E. A. Jakubinskaja-Lemberg. Aspirantuurikaudellaan Dubrovina opiskeli

useaan otteeseen Tarton yliopistossa, jossa hän kuunteli Paul Aristen luentoja suomen kielen historiasta ja fennougristiikasta. Myöhemmin hän kävi Helsingin yliopistossa muun muassa Lauri Hakulisen, Aulis J. Joen ja Pertti Virtarannan luennoilla.

Vuonna 1952 Dubrovina puolusti kandidaatinväitöskirjaansa suomen post- ja prepositioista. Hän ei rajoittunut vain nykykieleen vaan tutki myös näiden partikkeliin historiaa ja eräissä tapauksissa niiden kehittymistä sijapäätteiksi. Samaa teemaa käsiteli myös hänen artikkelinsa »Toissijaisten sijapäätteiden kehittyminen postpositiorakenteista itämerensuomalaisissa kielissä» (1956).

Aspirantuurin päätettyään Dubrovina työskenteli vuosina 1953–1954 nuorempana tutkijana Neuvostoliiton tiedeakatemi-an Karjalan osastossa Petroskoissa, jossa hän kirjoitti yhdessä Martti Kuusisen kanssa substantiivien käsittelevän luvun sikäläiseen suomen kielioppiin. Vuodesta 1953 hän on työskennellyt Pietarin yliopiston suomalais-ugrilaisen filologian oppituolissa, en-

siksi assistenttina ja vuodesta 1956 dosenttina. Vuonna 1972 hän puolusti tohtorinväitöskirjaansa »Infinitiivien syntaktiset tehtävät suomen kielessä», ja vuonna 1974 hänestä tuli professori samaan oppituoliin.

Dubrovina johti yli 33 vuotta (1957–1991) Leningradin yliopiston suomalais-ugrilaisen filologian oppituolia. Näinä vuosina erityisesti suomen ja unkarin opetus edistyi siellä merkittävästi. Hän uudisti kursseja, jotka käsittelevät suomen kielen historiallista kielioppia, suomen kirjakielen historiaa, johdatusta fennougristiikkaan, suomen kielen syntaksia, Kalevalan kieltä ja taidekeinoja ja suomen kielen lauseopin erityiskysymyksiä. Laitoksen kaikki nykyiset suomen kielen opettajat ovat Dubrovinan oppilaita. Näiden vuosien aikana laitoksesta myös valmistui suuri joukko suomeen ja unkariin erikoistuneita opiskelijoita, jotka ovat menestyneet hyvin muun muassa kääntäjinä niin Venäjällä kuin ulkomailla. Jotkut ovat omistautuneet opetustyöhön, toiset taas tieteelle kuten Georgij Kert, Adolf Turkin, Lidia Galahova, L. I. Suvišenko ja R. Mikušev.

Professorilla on riittänyt aikaa tutkimustyöhön. Hän on kerännyt suomen kielen aineistoja Leningradin alueen suomalaismurteista ja kirjoittanut muun muassa artikkelit »Leningradin alueen suomalaisväestön historiasta» ja »Itämerensuomalaisia aineksia Leningradin alueen paikannimis-tössä». Tämän alueen suomalaismurteista on Dubrovinan johdolla valmistunut kaksi lisensiaatintyötä (sikäläisiä kandidaatintöitä), Lidia Galahovan »Leningradin alueen suomalaismurteiden konsonantiston erityispiirteitä» (1974) ja Julia E. Syrjäläisen »Leningradin alueen suomalaismurteiden kasvinnimiä» (1982). Hänen ohjaamiaan opinnäytetöitä ovat myös László Szabón »Vatjan kielen lyhyt lauseoppi» (1963), N. A. Lyskovan »Subjekti ja predikaatti hantissa ja mansissa» (1988), V. M. Ludikovan

»Predikaatti komin kielessä» (1989) ja Elena Adelin »Karjalan kielen Paatenen murteen konjugaatiosysteemi» (1995).

Monia vuosia Dubrovinan tutkimusten pääteemana ovat olleet suomen infinitiivit, niiden funktiot nykyisessä kirjakielessä ja infinitiivilauseiden syntaktinen ryhmittely. Artikkelissaan »Ensimmäisen infinitiivin lyhempi muoto subjektina suomen kielessä» (1968) hän on laajan aineiston pohjalta päätellyt, että infinitiivisubjektin ala on paljon kapeampi kuin on totuttu ajattelemaan suomen kieliopissa, joissa ovat pitkään säilyneet E. N. Setälän käsitykset. Hänen tutkielmassaan »Suomen ensimmäisen infinitiivin lyhyen muodon finaalikonstruktio» (1969) on ensimmäistä kertaa tarkkaan analysoitu kansanrunouden ja itämurteiden kieltä tältä kannalta (tietyissä määrin on myös nykyisessä kirjakielessä säilynyt rakenteita, joissa I infinitiivin lyhyt muoto osoittaa tarkoitusta). Tällainen infinitiivi noudattaa suhdessä eli kuuluu loogisesti joko intransitiivisen verbin subjektiin tai transitiivisen verbin objektiin. Artikkelissa »Suomen kielen I infinitiivin pitemmän muodon sisältävät syntaktiset rakenteet» (Joškar-Ola 1970) tekijä osoittaa nykyisessä suomen kirjakielessä kaksi finaalikonstruktioitten tyyppiä, joissa on pitkä infinitiivi. Artikkelin »Verbien *m*-aineksisten illatiivimuotojen syntaktiset tehtävät suomessa» (1969) tutkimuskohteena on näiden muotojen sidottu ja vapaa käyttö 1800-luvun loppuun kirjakielessä.

Infinitiivejä Dubrovina on käsitellyt myös fennougristikongresseissa esitelmis-sään »III infinitiivin illatiivimuoto intransitiivi- ja transitiiviverbien kanssa suomen kielessä» (Helsingissä 1965) ja »I infinitiivin lativin lauseopillinen jäsentyminen suomen kielessä» (Tallinnassa 1970). Infinitiivitutkimusten synteesi esitetään hänen väitöskirjassaan ja siihen pohjautuvassa teoksessa »Infinitiivit suomen kielessä»

(1972; esitelty Virittäjässä 74 s. 308–315), joka on ensimmäinen tieteellinen monografia nykyisen suomen kirjakielen mutkikkaista infinitiivirakenteista. Siinä on tuotu esiin suomen kahden tärkeimmän infinitiivimuodon käytön ero: I infinitiivin lyhyemmän muodon ja III infinitiivin illatiivimuodon, jotka molemmat vastaavat indoeurooppalaisten kielten yhtä ainoaa infinitiiviä. Samalla todetaan rakenteiden säännönmukaisuudet ja niiden erot sekä kiinnitetään paljon huomiota eri infinitiivimuotojen syntyy. Erilaisia näkökantoja on esitetty artikkelissa »Suhdesääntö ja sen merkitys suomen kielen infinitiivi- ja partisiippirakenteiden muodostukselle» (1970). Siinä todetaan, että koska monelle suomen kielen infinitiiville on ominaista paikallissijamuoto ja adverbiaalinen käyttö, suhdesääntö pätee myös niihin.

Artikkeli »Infinitiivi ja partisiippi predikaatin lisämuodosteina suomalaisessa lauseessa» (1976) on omistettu suomen ja muiden suomalais-ugrilaisien kielten laajakäyttöiselle ekvatiivilauseelle. Tekijä pyrkii selvittämään, milloin infinitiivi ja partisiippi yhdessä finiittimuotoisen verbin kanssa muodostavat yhdyspredikaatin.

Yhdessä Valentina Ludykovan kanssa Dubrovina julkaisi Virittäjässä artikkelin »Vanhoja sukulaispiirteitä itämerensuomen ja permiläiskielten lauseopissa» (1987). He totesivat, että *m*-infinitiivin sisäisten paikallissijojen funktiot ovat suomessa ja komissa identtiset. Suomen kielen hypotaktisia lauseyhdistyksiä Dubrovina on tutkinut viidessä artikkelissa (1982–1990) eri aspekteista — esimerkiksi ajan, mitan ja konsessiivisuuden kannalta —, muun muassa tutkielmassa »Suomen kielen rinnasteiset yhdyslauseet» (1990).

Lapsuudestaan saakka karjalan ja suomen hallitsevana Dubrovinaa ovat kiinnostaneet näiden kahden kielen kosketukset Karjalassa. Nämä ongelmat tulivat esiin

hänen yhdessä Aleksander Gerdin kanssa laatimassaan esitelmässä »Vepsästä ja karjalasta Karjalan venäläismurteisiin lainattujen verbien tyypistä» (Petroskoi 1974) ja artikkelissa »Itämerensuomalaisperäiset kuvailevat ja onomatopoeettiset verbit Karjalan venäläismurteissa» (1979). Tätä kysymystä hän käsitteli myös itämerensuomalaisten kielten symposiumissa Petroskoissa (1979) esitelmässään »Venäläisperäiset verbit karjalan kielessä» ja viidennessä kansainvälisessä fennougristikongressissa Turussa (1980) aiheenaan »Karjalaan lainattujen venäläisten sanojen historiasta».

Dubrovina on osallistunut myös karjalan uuden kirjakielen kehittämiseen. Yhdessä Ljudmila Markianovan kanssa hän laati kouluja varten aunuksenmurteisen aapisen »Aberi. Karjalan kielel liügiläzii lapsii näh» (Petroskoi 1930). Tieteellisesti arvokkaita ovat Dubrovinan toimittamina Leningradin yliopiston julkaisuissa ilmestyneet kuusi nidettä sarjassa »Suomalais-ugrilaisen filologian kysymyksiä» (1962, 1969, 1977, 1981, 1990 ja 1997).

Virittäjä yhtyy monien kollegojen onniteluihin ahkeran suomen ja sen sukukielten tutkijan merkkipäivän johdosta. ■

SEPPO SUHONEN

Suomalais-ugrilainen laitos, PL 25 (Franzeninkatu 13), 00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: *seppo.suhonen@helsinki.fi*